

Dnro
HY/358/00.13.00/2017

12.6.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (STM/1990/2017)

Helsingin yliopiston lausunto

Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta kommentoida hallituksen esitysluonnosta laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Lausunnon ovat laatineet Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan dekaani, professori Risto Renkonen ja lääketieteellisen tiedekunnan työterveyshuollon professori Kari Reijula.

Helsingin yliopisto esittää lausuntonaan asiassa kunnioittavasti seuraavaa:

Kyseinen lakiesitys on jatkoa laeille, joista ensimmäinen tuli voimaan vuonna 2005, jolla alettiin tukea erillisjärjestelyin työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta. Lakia muutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2005 (muutoslaki) ja uudelleen vuosina 2009 ja 2013 (rahoituslaki).

Lakia ehdotetaan nyt muutettavaksi siten, että työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevia määräaikaisia säännöksiä jatkettaisiin entisiin sisällöin vain vuosi eli vuoden 2018 loppuun. Tarkoitus on tänä aikana selvittää rahoituksen yhtenäistäminen muun erikoislääkärikoulutuksen rahoituksen kanssa.

Helsingin yliopiston näkemys on se, että esitys vuoden mittaisesta jatkokaudesta on ristiriidassa perusteluteksteissä kuvattujen pitkäjänteisten vuoteen 2030 ulottuvien määrällisten ja laadullisten koulutustavoitteiden kanssa ottaen huomioon, että työterveyshuollon palvelujärjestelmän integraatio muun SOTE-palvelujärjestelmän kanssa ei toteudu SOTE-uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa vuoden 2019 alusta.

Esityksen yleisperusteluissa on kuvattu työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen koko yhteiskuntaa hyödyttävä tarve, erillirahoituksen kokemukset ja ilman erillirahoitusta vallitseva voimavarojen niukkuus. Työterveyshuolto on avainasemassa pyrittäessä työurien pidentämiseen, osaamisia tarvitaan huolehtimaan työikäisen väestön terveyden ja työkyvyn säilyttämisestä työelämän ja terveydenhuollon rajapinnassa. Kilpailukykysovimuksen myötä työterveyshuollon kohderyhmään kuuluvat uutena myös irtisanotut työntekijät, joiden työllistymiskyvyn tukeminen on jälleen uusi tehtävä ja hallittava osaamisalue. Viime vuosina työterveyslääkäreille on asetettu uusia säädöspohjaisia tehtäviä pitkittyneiden sairauspois-saolojen vaihtoehtojen kartoittamisesta työuraeläkkeen arviointiin. Nämä tehtävät edellyttävät erityis-

osaamista, joka ei riittävällä tasolla sisälly lääkäreiden peruskoulutukseen. Myös Asetus hyvästä työterveyshuoltokäytännöstä (HTTHK, 708/2013) edellyttää kokopäiväiseltä työterveyslääkäriltä erikoislääkärin pätevyyttä.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen erillisrahoituslaki syntyi tarpeesta nostaa tälle erikoisalalle valmistuvien erikoislääkäreiden määrä 20 - 25:stä tasolle 45 – 50 uutta erikoislääkärinä vuodessa. Erillisrahoituksella on edistytty erikoislääkärivajeen korjaamisessa, mutta vielä on matkaa asetuksen edellyttämien pätevyysvaatimusten saavuttamiseen, kuten perustelutekstissä kuvataan. Nykyinen erillisrahoitukseen perustuva koulutettavien erikoislääkäreiden määrä on yhtenevä ”Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutustarpeen arviointi vuoteen 2030” – raportissa (Rellman J., STM Raportteja ja muistioita 2016:57) esitetyn työterveyshuollon erikoislääkäreiden tarpeen (44 valmistuvaa/vuosi) kanssa.

Erikoislääkäreiden koulutuksen laadun näkökulmasta erillislain avulla on tuotettu maahan toimiva ja tehokas työterveyshuollon erikoislääkäreiden koulutusjärjestelmä viiden yliopiston, koko maan kattavan koulutuspaikkaverkoston sekä Työterveyslaitoksen kesken. Vuonna 2015 julkaistun ulkoisen arvioinnin mukaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus edustaa kehittyneitä toimintamallia, jolla on muillekin aloille annettavaa, kun erikoislääkärikoulutusta kokonaisuutena maassamme uudistetaan.

Erillisrahoituksen turvin rakennetun verkoston valtakunnallinen kattavuus tukee erikoislääkärien saataavuutta koko maahan. Valtakunnallinen koulutusverkosto tukee samalla työterveyden erityisosaamisen kehittämistä työelämän ajankohtaisiin tarpeisiin. Työterveyshuollon oppialan laajasta sisällöstä ei ole saatavilla koulutusta koulutuspaikoilla tai edes alueellisissa terveydenhuollon verkostoissa vastaavalla tavalla kuin muiden erikoisalojen koulutusta on saatavilla sairaaloissa. Tätä varten rakennettiin erillisrahoituksella Valtakunnallinen Työterveyshuollon Virtuaaliyliopisto, jota viisi yliopistoa yhteistoimin ylläpitävät. Virtuaaliyliopistosta voivat erikoistuvat lääkärit ja heidän kouluttajansa saada eri puolilla maata olevissa työterveyshuollon koulutuspaikoissa tasavertaisesti laadukkaan oppimisympäristön.

Työterveyshuolto on koulutettavien määrän perusteella yleislääketieteen ohella tällä hetkellä suurin erikoisala. Merkittävä osa koulutuksesta toteutuu yliopistojen hyväksymissä koulutuspaikoissa (työterveysasemilla), joissa erikoistuu yli 800 lääkäriä työterveyshuoltoon. Koulutuspaikkoja on tällä hetkellä koko maassa yli 200 ja niissä toimii yli 300 kouluttajalääkäriä. Nämä luvut kuvaavat hyvin sitä haastetta, mikä työterveyshuollon erikoisalalla on ja miten se poikkeaa yleislääketiedettä lukuun ottamatta muista lääketieteen erikoisaloista.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen järjestäminen edellyttää erillisjärjestelyjä. Erikoistumisen yhtymässä ovat työkyvyn arvioinnin ja tukemisen osaaminen. Tätä varten osa erikoistumisesta suositellaan toteutettavaksi kuntoutuslaitoksissa ja erikoissairaanhoidon työkyvyn arviointiin erikoistuneilla osastoilla ja kuntoutustutkimusyksiköissä. Muiden erikoisalojen yliopistosairaalaksoa vastaava opetus toteutetaan työterveyshuollon erikoisalalla Työterveyslaitoksessa. Koska Työterveyslaitos ei ole kuulunut julkisen EVO-rahoituksen piiriin, on erillislailla jouduttu rahoittamaan tämä työterveyshuollon erikoisalalle välttämätön koulutus.

Muun erikoislääkärikoulutuksen prosesseja ja rahoitusta ollaan parhaillaan uudistamassa. Vuonna 2017 uudistettua terveydenhuoltolain mukaista koulutus-EVO-rahaa voidaan maksaa yliopistoille, mutta ei työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen osallistuville yksityisille koulutuspaikoille (noin 70% kaikista työterveysasemista) eikä Työterveyslaitokselle. Rahoitus yliopistojen yhteiselle virtuaaliyliopistolle ei myöskään ole koulutus-EVO-rahoituksen puitteissa mahdollinen.

Uuteen SOTE-järjestämislakiin tulevat ehdotukset erikoislääkärikoulutuksesta ovat vaikutusten arvioinnin kannalta tällä hetkellä epätarkkoja ja näkyvät tulevaan STM:n asetukseen erikoislääkärikoulutuksen rahoituksesta ja sen mekanismeista maakunnissa ovat tässä vaiheessa vielä varmistumatta. Tämän vuoksi on selvää, että mahdolliset rahoituksen muutokset työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen edellyttävätkin pitempää kuin vuoden siirtymäaikaa.

SOTE-uudistuksen ja työterveyshuollon palvelujärjestelmän lähiajan kehittämisen vaikutukset työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukselle puuttuvat laaditusta lakiesityksestä. SOTE-uudistuksen yhteydessä on

sovittu, että työterveyshuolto liittyy mukaan vasta myöhemmin erikseen tarkentuvana ajankohtana. Työterveyshuollon palveluista tullaan jatkossakin sopimaan työmarkkinajärjestöjen kanssa kolmikantaneuvotteluissa, työnantajat tilaavat ne kustannuksellaan työntekijöilleen, toiminta ja sen korvaukset toteutuvat SOTE-rahoituksen ulkopuolella, ja työnantajilla on useita vaihtoehtoja palvelujen tuottajan valintaan. Kun näissä olosuhteissa yhteiskunnallisesti tärkeän erikoisalalan koulutus vaatii ohjausta, neuvontaa ja seuranta, vaatii sen yhtenäistäminen muuhun erikoislääkärikoulutukseen riittävän pitkää siirtymäaika. Tuntuukin erikoiselta, että lakiesitys on tarkoitus koskea vain vuotta 2018, kun asiaa on valmisteltu nelivuotiskaudelle ja esityksen yleisperusteluissakin (s. 8) on mainittu, että määräraha sisältyy valtiontalouden kehyksiin 2018 - 2021 (momentti 33.70.51 Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin).

Jotta yli 10 vuoden aikana erillisrahoituksella tuotettua ja toimivaksi arvioitua koulutusjärjestelmää ei romutettaisi tulevien uudistusten ylimenokautena, tulee esitetty erillislaki ulottaa aiempien lakien tapaan neljäksi vuodeksi eteenpäin vuoden 2021 loppuun. Tänä aikana on realistista kyetä kartoittamaan mahdollisuudet yhtenäistää työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitus osaksi muuta uudistuvaan SOTE-palvelujärjestelmään sisällytettävää erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta.

Yhteenveto

Helsingin yliopisto toteaa, että nykyiselle erillisrahoituslaille (1198/2013), joka on voimassa vuoden 2017 loppuun saakka, tarvitaan jatko vuosille 2018 – 2021 SOTE-uudistuksen ja erikoislääkärikoulutuksen kokonaisuudistuksen toimeenpanon ylimenoajaksi. Tänä aikana tulee kartoittaa mahdollisuudet yhtenäistää työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitus muun erikoislääkärikoulutuksen rahoituksen kanssa, kuten Erikoislääkäri- ja erikoishammas-lääkärikoulutuksen valtakunnallisessa toimenpideohjelmassa vuosille 2017–2019 esitetään.

Ainoastaan vuoden 2018 kattava siirtymäaika on ehdottomasti liian lyhyt ja tulisi johtamaan vakavaan toimintojen vahingoittamiseen. Se romuttaisi yli 10 vuoden aikana rakennetun ja toimivaksi osoittautuneen valtakunnallisen koulutusjärjestelmän. Tämä puolestaan johtaisi pahentuvaan työterveyshuollon erikoislääkäripulaan ja vaikeuttaisi merkittävästi asetettujen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamista työurien pidentämiseksi ja tässä tarkoituksessa säädetyistä säädöspohjaisista sosiaalivakuutuksen toiminnoista selviytymistä.

Rehtori

Jukka Kola